

DOI 10.31558/2519-2949.2018.4.20

УДК 340.12:341.231.14+327.56

Цеховалова А. О., Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНЕСЕННЯ ДОКТРИНИ R2P ТА ПРЕВЕНТИВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ

Стаття має на меті характеристику доктрини «обов'язку захищати» (R2P) та превентивної гуманітарної інтервенції. Багатонаціональна військова операція у Лівії стала першим серйозним випробуванням самого інструмента політики R2P (превентивної гуманітарної інтервенції), та придбала масштаби великого військового втручання для захисту мирних жителів від погрози масових убивств. Дискусії навколо місії у Лівії гальмують впровадження нових місій такого типу. Ретельний аналіз концепції допоможе розумінню чи взагалі доктрина «обов'язку захищати» (R2P) та превентивна гуманітарна інтервенція можуть використовуватися у сучасних умовах глобальної трансформації міжнародних відносин. За останні двадцять років багато досліджень було проведено, але етичний аспект використання збройної сили у превентивних цілях, як і питання можливості існування доктрини (R2P) без превентивної гуманітарної інтервенції, потребують подальшого дослідження. Тому метою статті є проаналізувати головні проблеми, пов'язані з браком розуміння доктрини R2P та її інструментів, що породило негативні оцінки їх використання на практиці. Проблеми, притаманні концепції превентивної гуманітарної інтервенції, залишаються атрибутами цього типу військової операції й самої доктрини R2P. Але доктрина продовжує користуватися міжнародною підтримкою. Крім того, доктрина охоплює невоєнні елементи від спостереження за дотриманням прав людини до різних видів міжнародної допомоги, спрямованих на зниження ризиків масових злочинів. Проблеми виникають перш за все із воєнним «стовпом» R2P; з ним пов'язана схильність до незаконності, людські й фінансові витрати, ймовірне розширення попереднього мандату, лицемірство акторів. Взаємодія цих факторів підсилює одна одну й у результаті будь-які спроби використовувати примусові інструменти доктрини R2P приречені на поганий результат як для інтервентів, так й для самої доктрини.

Ключові слова: доктрина «обов'язку захищати» (R2P), превентивна гуманітарна інтервенція.

Постановка проблеми. Багатонаціональна воєнна операція у Лівії у 2011 р. була першою операцією, проведеною відповідно до доктрини «обов'язку захищати» (R2P). Лівійська операція стала водночас першим серйозним випробуванням самого інструмента політики R2P (превентивної гуманітарної інтервенції), придбала масштаби великого військового втручання для захисту мирних жителів від погрози масових убивств та звірств. Операція показала всі проблеми інтервенції. У результаті лівійського експерименту, як теорія, так і практика R2P зустрілися «на роздоріжжі». Гуманітарні проблеми в Сирії й в інших країнах закликали світову спільноту до міжнародної інтервенції, але суперечки із приводу місії в Лівії продовжують заважати обговоренню нових подібних місій. Генеральний секретар ООН тоді уперше заявив, що «людський захист є визначальним принципом» світового співтовариства, а тодішній президент США Барак Обама відзначив, що «профілактика масового насильства й геноциду становлять основний інтерес національної безпеки та ядро моральної відповідальності Сполучених Штатів» [1, р. 402]. Ретельний аналіз концепції дає розуміння, чи застосування R2P та превентивної гуманітарної інтервенції є можливим у сучасних умовах глобальної трансформації міжнародних відносин.

Більшість академічних праць по цій темі фокусували свій погляд на нормативно-правових питаннях (при яких обставинах й чи можливо взагалі виправдати подібне втручання), а не на практичних викликах, таких як питання проведення подібних операцій. Декільком ученим удалося дослідити стратегічну логіку таких операцій, а також передбачуваний зв'язок між діями інтервентів та їх результатами [2; 3; 4]. У 1999 р. Адам Робертс писав: «За довгу історію правових суперечок про гуманітарну інтервенцію прослідковується небажання питати про методи, використовувані у цих інтервенціях» [5, р.110]. Курт Міллс та Кіан О'Дрісколл, переглянувши літературу по цьому питанню, прийшли до такого ж висновку [6]. Але недогляд сучасної літератури

щодо R2P, полягає у нерозумінні того, яким саме чином примус у силах запобігти насильству на практиці. За останні два десятиліття була проведена маса досліджень, однак етична сторона застосування збройної сили у превентивних цілях, як і питання можливості існування доктрини R2P без використання превентивної гуманітарної інтервенції, потребують подальших розвідок. Відтак метою статті є аналіз основних проблем, пов'язаних з недоопрацьованістю доктрини та інструментів втілення R2P, що породило негативні оцінки її використання на практиці.

Починаючи з 2001 р., коли Міжнародна комісія з питань втручання й державного суверенітету представила чернетку концепції R2P у своїй доповіді, до 2011 р., коли Рада Безпеки одноголосно схвалила Резолюцію 1973 [7], доктрина одержала широку підтримку. Ранні супротивники R2P, які заявляли, що вона може стати димовою завісою реальної імперської інтервенції, потім долучилися до широкого міжнародного схвалення. У доповіді 2001 р. був установлений ряд «попереджувальних принципів» для прийняття рішень щодо військової інтервенції, зокрема «повинен бути реальний шанс на успіх у стримуванні або запобіганні злочинням, які виправдають інтервенцію, при цьому наслідки дій не повинні бути гірше, чим наслідки бездіяльності». Це зауваження не було включено у розробку R2P-2005, але встановило традицію «слухної війни», яка є основою R2P.

Ключовою ідеєю R2P, одноголосно схваленою членами ООН у 2005 р., стало те, що кожна держава несе відповідальність щодо захисту своїх громадян від масового насильства, й, у випадку такого, ця відповідальність може бути віддана на розгляд широкої міжнародної громадськості «якщо мирні засоби виявляться недостатніми, а національні влади явно не будуть не в змозі захистити своє населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чищень і злочинів проти людяності» [8]. Хоча доктрина й виділяє пріоритет мирних методів над примусовими, вона залишає відкритою можливість маніпулювання й перефразування доктрини й надає право здійснювати втручання у вигляді превентивної гуманітарної інтервенції навіть при натязку на масове насильство.

Примусове втручання у Лівії розв'язала Резолюція Ради Безпеки ООН 1973, яка опиралася на термінологію R2P й призвала членів ООН використати «усі необхідні заходи ... для захисту мирних територій і територій, населених цивільними особами, під погрозою нападу» у Лівії [7]. На думку деяких оглядачів, у число яких входять творці доктрини R2P Гарет Еванс та Рамеш Такур, операція у Лівії продемонструвала появу «нової потужної норми» у міжнародних справах [9; 10].

Проте головний примусовий інструмент доктрини – превентивна гуманітарна інтервенція – був сприйнятий неоднозначно. Операція у Лівії являє собою у певному сенсі експеримент – частково сліпий, враховуючи, як мало було відомо про проблеми цього типу втручання під час самої операції. Як з'ясувалося, результати не були підбадьорюючими для майбутнього R2P.

Це не означає, що R2P призначено було зазнати невдачі. З одного боку, вона передбачає більше дипломатичних та інших невоєнних методів захисту прав людини ніж військових й примусових. Але проблеми інструментарію – превентивної гуманітарної інтервенції – являють собою головну перешкоду на шляху до повного кшталтування доктрини R2P. Незважаючи на те, що гуманітарні інтервенції можуть проводитися у майбутньому, концепція R2P напевно залишиться слабкою, якщо проблеми інтервенції не будуть досліджені та вирішені.

Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун у своїй доповіді 2009 р. «Застосування концепції обов'язку захищати», пояснив, що R2P опирається на три «стовпи». Перший стовп – це обов'язок кожної держави захищати своє населення від «геноциду, військових злочинів, етнічних чищень та злочинів проти людяності». Відповідно до цієї тези, Генеральний секретар призвав країни вжити заходів щодо захисту людини у межах своїх власних границь, наприклад, установити контроль над дотриманням прав людини. Другий стовп охоплює різні форми міжнародної допомоги країнам – технічну, фінансову й військову – у виконанні цих зобов'язань. Це стовп може також містити у собі дипломатичне втручання міжнародного співтовариства по запобіганню кризі, що насувається, як, наприклад, ті втручання, які здійснювалися на початку 2008 р. для припинення подальшого кровопролиття після оскарження виборів у Кенії. Тільки третій стовп R2P включає примусові заходи ззовні, починаючи від економічних санкцій й закінчуючи військовим втручанням. Збройна інтервенція є останнім засобом у випадку запобігання масових звірствам, якщо всі невоєнні заходи будуть бездіяльними [11]. У цьому сенсі, саме непродуманість стратегії діапазону використання інструментів примусу R2P стала проблемою. У основі доктрини лежить інструмент крайньої політичної важливості, але її практичне застосування й операційна спрямованість до сьогодні є ще мало зрозумілими.

Зокрема, бракує аналізу стратегічної логіки превентивної гуманітарної інтервенції або зв'язку між діями інтервентів та їх бажаним результатом – припиненням злочинів. Замість цього, останніми

були обговоренні питання застосування на практиці третього стовпу концепції R2P з фокусуванням лише на зовнішніх факторах. Наприклад, деякі вчені й політологи підкреслили необхідність розширення «політичної волі» провідних країн у прийнятті ними вирішальних дій для запобігання масових злодіянням [12; 13].

Без альтруїстичної основи гуманітарна інтервенція є просто агресією. Хоча з погляду міжнародного права ніяких відмінностей між термінами «інтервенція» й «агресія» немає, їхня відмінність залишається політично важливою: будь-яку егоїстичну мету можна сховати бажанням допомогти й захистити страждаюче населення окремо взятої країни. Гуманітарне втручання можна виправдати тільки альтруїстичними цілями; на практиці, однак, неможливо уявити собі військову інтервенцію, що керується винятково благами міркуваннями. Рішення щодо використання збройної сили майже завжди викликані цілим комплексом мотивів, у тому числі власними інтересами. Але не можна сказати, що держава діє винятково виходячи із власної користі. Як відзначає Мартін Біндер, історичні закономірності показують, що втручання не може керуватися винятково корисливими або винятково нормативно бездоганними й благами цілями. Це, скоріше, взаємодія матеріальних особистих інтересів і гуманітарних норм [14, р. 345]. Фактор користі у превентивній гуманітарній інтервенції, таким чином, представляється неминучим, але він також може бути бажаним й навіть необхідним, із двох причин. По-перше, він може бути корисний у якості засобу забезпечення державної підзвітності: воєнні дії є дорогим і небезпечним заняттям, тож лідери цих держав мають право й обов'язок у першу чергу відштовхуватися від інтересів власного народу, навіть під час допомоги іншим людям. По-друге, якщо гуманітарні операції не мають елементу користі, їм може не вистачити рішучості завершити поставлені гуманітарні завдання, якщо вони пов'язані з бойовими діями [15].

Другою проблемою є труднощі у визначенні ступеня успішності операції. Операція вважається успішною, якщо чогось не відбулося – масового злодіяння. Основним свідченням успіху, інакше кажучи, не є подія. Отже, для того, щоб продемонструвати, що втручання було ефективним, інтервенти повинні прибігати до міркувань про те, що могло б відбутися, якби вони не втрутилися. Це особливо складно; Деніел Баймен та Тейлор Сіболт, наприклад, використали відсоток смертності для оцінки кількості життів, які можна було врятувати конкретним втручанням [16]. Проте, їхні показники смертності ґрунтуються на середньостатистичних стандартних умовах, а не на атипових сплесках насильства, що, не може служити підставою для прогнозування або обліку раптових масових звірств. Загальні закономірності можуть бути помітні, але пророкування числа врятованих життів через конкретне втручання залишається глибоко гіпотетичним.

Не слід забувати й про підрахунок явної матеріальної шкоди, часто нерівний перевагам. Незалежно від того, наскільки ретельно примусові операції можуть плануватися й здійснюватися, вони майже завжди викликають побічну реакцію й випадкові смерті; вони ламають уклад речей та вбивають безневинних людей. Психологи виявили, що люди мають сильніші емоційні реакції стосовно фактичних умов, ніж гіпотетичних можливостей, оскільки інформація про нинішні умови є більш «багатою і яркою» [2]. Таким чином, навіть у випадку виконання місією поставленої мети, буде спостерігатися перекіс убік витрат. Іншими словами, про дані операції судять по заподіяному збитку, ніж по збитку відверненому. Це особливо актуально в епоху миттєвого зв'язку, відео й соціальних медіа. Такі зображення й звіти можуть мати безпосередній вплив; наприклад, політична реакція на явну шкоду може викликати переосмислення прихильності до роботи, поки вона ще на стадії реалізації. Явна шкода є проблемою для всіх військових місій, але особливо суперечливою проблемою вона є для операцій, що ґрунтуються на принципі запобігання шкоди. За словами Алекса Беллами, такі речі можуть привести до більшої шкоди воєнній операції, ніж розуміння того, що вона збільшує загальний ризик для цивільних осіб. Незважаючи на те, що вони підкоряються тим же законам війни, що й інші військові акції, на практиці гуманітарні місії повинні «зважувати шкоду у особливо великому ступені» [17, р. 621]. Недотримання цих вимог чревато ризиком делегітимізації місії, а також держави й міжнародної організації, які підтримували втручання.

Наступна проблема виникає, коли зовнішні сили, що захищають населення, досягаючи своєї початкової мети, зустрічаються з дилемою: як бути далі, як відзивати свої війська та яким образом гарантувати не-повторення масових звірств. Створення захищеної безпечної зони, наприклад, може забезпечити безпеку для груп ризику, але тільки доти, доки інтервенти присутні на місці злодіяння. Їхній відхід може стати рівносильним приміщенню людей, що перебувають під погрозою, назад у групу ризику, що йде у розріз із первісною метою місії й принципів R2P. У такій ситуації необхідним може бути продовження роботи на невизначений строк – по суті, забезпечення

напівпостійної присутності. Крім того, якщо розглядати питання більш детально, подібна присутність може розглядатися як форма окупації, а не гуманітарної допомоги. Другий варіант полягає у ліквідації джерела самої погрози. Проте, якщо погрозою є уряд країни, така стратегія буде полягати у зміні режиму. Це не тільки розширить мету операції, але й підніме додаткові питання про мотиви інтервентів. Третій варіант полягає у переговорах по врегулюванню кризи. Проте, це пов'язано з постійною присутністю міжнародних сил як гарантів будь-якої угоди. Ще один аспект цієї проблеми стосується питання політичної стабільності у країні або регіоні. Незалежно від того, удасться превентивній гуманітарній місії нейтралізувати погрози, що насуваються, якщо вона закінчує дестабілізацією країни або її сусідів, це буде тільки сприяти розвитку явної шкоди, потенційно ставлячи під сумнів загальну ефективність роботи.

У період після лівійської операції були висунуто кілька пропозицій для зміцнення як R2P, так і для її інструмента превентивної гуманітарної інтервенції. У листопаді 2011 р. уряд Бразилії висунув концепцію «Захищена відповідальність». Бразилія була не проти резолюції 1973, але занепокоєна діями НАТО й різними трактовками R2P. Бразилія прагла встановити додаткові гарантії проти майбутньої «неправильної» доктрини «Обов'язку захищати», та надала чотири конкретні рекомендації. По-перше, до початку військового втручання міжнародне співтовариство повинно вичерпати всі мирні засоби для захисту цивільних осіб, що перебувають під погрозою насильства, та провести «всеосяжний аналіз можливих наслідків воєнних дій». По-друге, під час воєнних операцій застосування сили повинно бути обмежено у своїх юридичних, операційних і тимчасових елементах, а у сфері воєнних дій повинно додержуватися букви й духу мандату, наданого Радою Безпеки або Генеральною Асамблеєю». По-третє, ці операції повинні проводитися з мінімально можливим насильством й нестабільністю, й ні за яких умов вони не можуть принести більше шкоди, ніж саме злочиння. І, нарешті, удосконалені процедури Ради Безпеки необхідні, щоб контролювати й оцінювати яким чином резолюції тлумачаться й застосовуються для забезпечення «обов'язку захищати» [18, р. 4]. Однак, у підсумку єдиним істотним реформуванням бразильського варіанту є його пропозиція вдосконалити процедуру контролю й оцінки здійснення резолюцій Ради Безпеки, що узгоджується з попередньою пропозицією Генерального секретаря ООН про регулярне надання інформації про місії й акції по ліквідації наслідків воєнних дій.

Прийняття урядом США нових доктринальних принципів для «Операцій у відповідь на масові злочинства» (Mass Atrocity Response Operation) є ще одним прикладом недавніх зусиль по поліпшенню практики превентивної гуманітарної інтервенції. Ці довгострокові принципи були представлені у відповідному керівництві (MARO Handbook), опублікованому у 2010 р. Центром з вивчення прав людини при Гарвардському університеті. Керівництво є у багатьох смислах корисним: воно виділяє потенційні труднощі, з якими інтервенти можуть зіштовхнутися при розрізненні понять «злочинця» й «жертви»; воно відзначає, що масові звірства можуть активізуватися й поширюватися дуже швидко, й попереджає, що іноземне втручання може змінити динаміку, що спричинить цілий ряд проблем; воно підкреслює, що втручання може піти далі своїх цілей, й після розправи зі злочинцями, часто займається питаннями відновлення державного керування й наданням різних послуг; воно попереджає, що «колишні жертви» можуть стати «месниками» [19]. Однак, воно є далеким від розв'язання всіх проблем гуманітарної інтервенції.

Висновки. Проблеми, притаманні концепції превентивної гуманітарної інтервенції, не можуть бути остаточно вирішені. Вони є й залишаються атрибутами цього типу військової операції й самої доктрини R2P. Але доктрина у якості набору загальних принципів продовжує користуватися міжнародною підтримкою. Після Лівії, коли Генеральна Асамблея ООН провела засідання у вересні 2012 р., присвячене обговоренню R2P, більшість держав підтвердили свою підтримку доктрини, а багато навіть піднімали питання про її застосування. Крім того, ця доктрина є набагато ширшою, ніж просте втручання. Вона також охоплює невоєнні елементи, які підпадають під перший та другий «стовпи» R2P, від спостереження за дотриманням прав людини до різних видів міжнародної допомоги, спрямованих на зниження ризиків масових злочинів. Проблеми пов'язані перш за все із «третім стовпом» R2P. Змішані мотиви роблять превентивні гуманітарні інтервенції схильними до незаконності, що дискредитує їхню ефективність; проблема явного збитку акцентує увагу на людських й фінансових витратах; проблема кінцевого стану натискає на розширенні мандату; проблема непослідовності робить R2P в очах світової громадськості лицемірною. Кожна із цих проблем сама по собі є складною, а їх взаємодія підсилює одна одну. У результаті будь-які спроби використовувати примусові інструменти доктрини R2P приречені на поганий результат як для інтервентів, так й для самої доктрини. З іншого боку, якби ці інструменти не застосовувалися, R2P,

імовірно, була б розкритикована як бездіяльна. Операція у Лівії 2011 р. повинна була стати вінцем досягнень R2P, що частково їй вдалося. Явна погроза, яка змусила задуматися про можливі звірства було сприйнята оперативно й рішуче. Однак, на практиці проявився весь комплекс недоробок R2P, що визначило її невдачу. Отже, для подальшого наукового аналізу є необхідними розвідки лівійського досвіду, який поки що не отримав уваги з боку українського наукового співтовариства.

Бібліографічний список:

1. Jentleson B. The Obama Administration and R2P: Progress, Problems and Prospects / B. Jentleson // *Global Responsibility to Protect*. – 2012. – Vol. 4, N 4. – P. 399–423.
2. Paris R. The ‘Responsibility to Protect’ and the Structural Problems of Preventive Humanitarian Intervention / R. Paris // *International Peacekeeping*. – 2014. – Vol. 21, N 5. – P. 569–603.
3. Tardy Th. The Dangerous Liaisons of the Responsibility to Protect and the Protection of Civilians in Peacekeeping Operations / Th. Tardy // *Global Responsibility to Protect*. – 2012. – Vol. 4, N 4. – P. 424–448.
4. Williams P. D. Principles, Politics, and Prudence: Libya, the Responsibility to Protect, and the Use of Military Force / Williams P. D. and A. J. Bellamy // *Global Governance*. – 2012. – Vol. 18, N 3. – P. 270–285.
5. Roberts A. NATO’s Humanitarian War over Kosovo / A. Roberts // *Survival*. – 1999. – Vol. 41, N 3. – P. 110–124.
6. Mills K. From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect / K. Mills and C. O’Driscoll // *The International Studies Encyclopedia*. – London: Wiley-Blackwell, 2010. – P. 2532–2552.
7. UN Security Council Resolution 1973, March 17, 2011, para 4.
8. UN General Assembly, 2005 World Summit Outcome, UN doc., A/60/L.1, September 15, 2005, paras 138–139.
9. Evans G. Responsibility While Protecting / G. Evans // *Project Syndicate*, January 27, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.projectsyndicate.org/commentary/responsibility-while-protecting
10. Thakur R. UN Breathes New Life into “Responsibility to Protect” / R. Thakur // *Toronto Star*, March 21, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.thestar.com/opinion/editorialopinion/2011/03/21/un_breathes_life_intoresponsibility_to_protect.html
11. UN Department of Public Information, Secretary-General Tells Conference, Stressing Need to Prevent Conflict Before It Breaks Out, UN doc., SG/SM/12063, January 19, 2009.
12. Orchard Ph. The Evolution of the Responsibility to Protect: At a Crossroads? / Ph. Orchard // *International Affairs*. – 2012. – Vol. 88, N 2. – P. 377–386.
13. Pape R. When Duty Calls: A Pragmatic Standard of Humanitarian Intervention / R. Pape // *International Security*. – 2012. – Vol. 37, N 1. – P. 41–80.
14. Binder M. Humanitarian Crises and the International Politics of Selectivity/ M. Binder // *Human Rights Review*. – 2009. – Vol. 10, N 3. – P. 327–345.
15. Brown S. An Evolving Hope That’s Here to Stay / S. Brown and R. Neumann // *The American Interest*, June 12, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.the-american-interest.com/articles/2013/06/12/an-evolvinghope-thats-here-to-stay
16. Byman D. Humanitarian Intervention and Communal Civil Wars: Problems and Alternative Approaches / D. Byman and T. Seybolt // *Security Studies*. – 2003. – Vol. 13, N 1. – P. 33–78.
17. Bellamy A. The Responsibilities of Victory: Jus Post Bellum and the Just War / A. Bellamy // *Review of International Studies*. – 2008. – Vol. 34, N 4. – P. 601–625.
18. Benner Th. Brazil as a Norm Entrepreneur: The “Responsibility While Protecting” Initiative / Th. Benner // *Working Paper*, GPPi, Berlin, March 2013.
19. Giffen A. Addressing the Doctrinal Deficit: Developing Guidance to Prevent and Respond to Widespread or Systematic Attacks Against Civilians / A. Giffen // *Workshop Report*, Washington, DC: Stimson Centre, spring 2010.

Tsekhvalova A. O. Problem of correlation of the doctrine R2P and preventive humanitarian intervention

This article has an object to describe the problem of doctrine R2P and preventive humanitarian intervention. The multinational military operation in Libya in 2011 was the first operation conducted in accordance with the doctrine of “Responsibility to Protect” (R2P). The Libyan operation became the first major test of the very tool of R2P policy (preventive humanitarian intervention); the operation has acquired a large military intervention to protect civilians from the threat of mass murders. Disputes over the mission in Libya continue to hamper the discussion of new such missions. A careful analysis of the concept provides an understanding of whether the use of R2P and preventive humanitarian intervention is possible under the current conditions of a global transformation of international relations. In the last two decades a lot of research has been conducted, but the ethical aspect of using armed force for preventive purposes as well as the question of the possibility of the existence of the R2P doctrine without the use of preventive humanitarian intervention requires further exploration. Therefore the purpose of the article is to analyze

the main problems associated with the lack of understanding of the doctrine and the tools for implementing R2P, which has generated negative assessments of its use in practice. The problems inherent in the concept of preventive humanitarian intervention can not be fully resolved. They are and remain the attributes of this type of military operation and the very doctrine of R2P. But doctrine continues to enjoy international support as a set of general principles. This doctrine also covers non-military elements from observing human rights to various types of international assistance aimed at reducing the risk of mass atrocities. The problems are primarily due to the “war pillar” of R2P: prone to illegality, human and financial costs, the extension of the mandate, and hypocrisy. Each of these problems is complicated in itself, and their interaction intensifies each other. As a result any attempts to use the compulsory tools of the R2P doctrine are doomed to a poor result both for the interventionists and for the doctrine itself.

Key words: *the doctrine of “Responsibility to Protect” (R2P), preventive humanitarian intervention.*